

دانشگاه بین‌المللی امام رضا علیه السلام

دانشکده هنر و معماری اسلامی

(گروه هنر)

پایان‌نامه دوره کارشناسی ارشد رشته معماری اسلامی

سازماندهی کالبدی مدیریت هماهنگ شهری در شهرهای معاصر ایران

با نگرش اسلامی

استاد راهنما:

دکتر مهدی حمزه نژاد

نگارنده:

محمد مرادی

زمستان، ۱۳۹۴

تشکر و قدردانی

بعد از حمد و ستایش خداوند بی نیاز و مهربان،
تقدیر می کنم از استاد ارجمندم جناب آقای دکتر حمزه نژاد،
که؛

دریچه ای تازه در بینش من بر جهان پیرامون برایم گشود،
راهی را نشانم داد بی انتها،

باوری را در من ایجاد کرد بی ترزل،
و برگ های ناخوانده کتاب حیات را نشانم داد.

تقدیم به:

خانواده‌ام که دعای خیرشان همیشه بدرقه راهم بوده

و به پاس خوبی‌هایشان

و تقدیم به تمام آن‌هایی که به من آموختند.

جهان، قرآنی مصور است

و آیه‌ها در آن

به جای آنکه بنشینند، ایستاده‌اند

درخت، یک مفهوم است

دریا، یک مفهوم است

و خورشید و ماه و گیاه...

با چشم‌های عاشق، بیا

جهان را تلاوت کنیم!^۱

بشنو از نی چون حکایت می‌کند...

^۱ سلمان هراتی

چکیده

و او بر هر چه می کند بازخواست نشود ولی خلق از کردارشان بازخواست می شوند.^۱

سیستم مدیریت شهری به عنوان مسئول اداره و توسعه همه جانبه و پایدار سیستم شهری تعریف می شود و بر این اساس، تمام نهادهای مؤثر در اداره شهر و تمام حوزه های جغرافیایی آن را در بر می گیرد و دارای تعامل و روابط گسترده محیطی و برون سازمانی و درون سازمانی است.

بررسی پیشینه مدیریت شهری در ایران و جهان نشانگر تأثیرپذیری شدید آن از مؤلفه ها و نظام های سیاسی، اجتماعی و اقتصادی جامعه است. بر همین اساس تاریخ ایران فاقد نهادهای مدیریت شهری مستقل و خودگردان است.

از جمله مشکلاتی را که در مدیریت شهری ایران می توان عنوان کرد به نامشخص بودن جایگاه و هویت مدیریت شهری در سیستم کلان مدیریتی کشور، عدم قابلیت اطلاق مفهوم سیستم به مدیریت شهری موجود به لحاظ نقایص پوشش عملکردی و جغرافیایی، فقدان عناصر و نهادهای منتخب شهروندان، وابستگی شدید و همه جانبه به حکومت مرکزی و تعارض سازمان ها و عناصر با یکدیگر خلاصه کرد. پیامد مجموعه این مسائل، عدم کارایی مدیریت شهری موجود در اداره و توسعه پایدار شهرهای ایرانی است.

با توجه به مسائل مطرح شده قانون گذاران به سمت تغییر قوانین حرکت کردند و سیستم جدیدی را پیشنهاد دادند که همان سیستم جامع مدیریت هماهنگ شهری هست در این سیستم مدیریت شهری برای شهرهای ایرانی تلاش برای حل مسائل فوق در چهارچوب اصول و ملاحظات نظری مدیریت شهری، اهداف و راهبردهای تعیین شده برای آن است. با این رویکرد چارت سازمانی جدیدی نوشته شده که با وضعیت موجود سازمان های مؤثر بر ساختار مدیریت شهری هماهنگ نیست این عدم هماهنگی نیاز به طراحی کالبدی مطابق با قانون مدیریت جامع شهری را مورد توجه قرار داد تا مسیر دستیابی به سیستم جدید هموارتر گردد.

با این نگاه و ضرورت توجه به قانون و مطابقت آن با نگاه شهروندان و مسئولان شهری پرسشنامه هایی برای استخراج مبانی و اصول طراحی شکل گرفت و با جمع آوری نتایج و تجزیه و تحلیل داده ها میزان هم رأیی و هم گرایی شهروندان و مسئولان نسبت به این نوع مدیریت استخراج شده و در نهایت از این نتایج در جهت طراحی کالبدی متناسب با نیازهای یک فضای مدیریت واحد شهری استفاده شد.

طراحی مجموعه منطبق با عملکرد این فضا در شهر آمل به عنوان بستر مورد مطالعه و بررسی صورت گرفت و در فرآیند طراحی اصول مرتبط با اقلیم و سایت مورد توجه قرار گرفت تا فضایی پویا و کارا و شفاف با رویکرد ارتقا کیفیت عملکرد مدیریت شهری شکل گیرد.

واژه های کلیدی: شهرداری، شورا، مدیریت هماهنگ شهری،

^۱ قرآن کریم، ۲۱: ۲۳ (الأنبیاء): «لَا يَسْتَلُ عَمَّا يُفْعَلُ وَهُمْ يُسْتَلُونَ»

فصل ۱- کلیات تحقیق.....	۱
۱-۱- مقدمه.....	۲
۲-۱- تشریح و بیان مسئله.....	۴
۳-۱- اهمیت و ضرورت تحقیق:.....	۵
۴-۱- اهداف تحقیق.....	۷
۱-۴-۱- هدف کلی... ..	۷
۲-۴-۱- اهداف فرعی.....	۸
۵-۱- پرسش‌های تحقیق.....	۸
۶-۱- فرضیه‌های تحقیق.....	۹
۷-۱- پیشینه پژوهش.....	۹
۱-۷-۱- دسته‌بندی بهترین یافته‌ها و تشریح آن:.....	۱۰
۲-۷-۱- تحقیقات انجام‌شده در باب طراحی کالبدی برای مدیریت هماهنگ شهری.....	۱۱
۸-۱- روش تحقیق.....	۱۲
۱-۸-۱- روش تجزیه و تحلیل اطلاعات و داده‌ها.....	۱۳
۹-۱- محدودیت‌های تحقیق.....	۱۳
فصل ۲- ادبیات و مبانی نظری تحقیق.....	۱۴
۱-۲- کلیات و تعاریف.....	۱۵
۱-۱-۲- شهر.....	۱۵
۲-۱-۲- مدیریت.....	۱۵
۳-۱-۲- هماهنگی.....	۱۵
۴-۱-۲- سازمان‌دهی.....	۱۶
۵-۱-۲- هماهنگی.....	۱۶
۲-۲- مبانی نظری.....	۱۷
۱-۲-۲- انواع نظریه‌ها در حوزه شهر و مدیریت شهری.....	۱۷
۲-۲-۲- مدینه فاضله در دو نگاه:.....	۱۸

۲۶	تعریف شهر از دیدگاه اسلامی	۳-۲-۲
۳۴	رابطه شهر و تمدن	۴-۲-۲
۳۴	اختیارات شهرداری در گذشته	۵-۲-۲
۳۹	محدوده شهر:	۶-۲-۲
۳۹	شهرداری در مدیریت شهری	۳-۲
۳۹	معنای لغوی شهرداری	۱-۳-۲
۳۹	شهرداری در گذر زمان	۲-۳-۲
۴۱	شهرداری در دوران معاصر	۳-۳-۲
۴۱	تاریخچه شهرداری‌ها در ایران	۲-۳-۴
۴۲	دلایل ایجاد شهرداری	۵-۳-۲
۴۲	سازمان شهرداری:	۶-۳-۲
۴۳	وظایف مدیریت شهری	۲-۳-۷
۴۸	نظریه مدیریت واحد شهری	۲-۴-
۵۲	مدیریت هماهنگ شهری	۱-۴-۲
۵۷	نهادهای سازمان‌های مرتبط با مدیریت شهری	۵-۲
۵۹	شهرداری‌ها:	۲-۵-۱-
۶۰	وزارت کشور	۲-۵-۲
۶۰	سازمان شهرداری‌های کشور	۳-۵-۲
۶۱	وزارت مسکن و شهرسازی	۴-۵-۲
۶۲	شورای عالی شهرسازی و معماری ایران	۵-۵-۲
۶۲	سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی	۶-۵-۲
۶۳	وزارت نیرو	۷-۵-۲
۶۳	سایر سازمان‌ها	۸-۵-۲
۶۳	ساختار مدیریت شهرداری	۶-۲
۶۴	مدیریت یکپارچه شهری	۷-۲
۶۵	مدیریت واحد شهری یا مدیریت واحدهای شهری	۱-۷-۲
۶۶	بررسی قوانین و مقررات مربوط به مدیریت مجموعه‌های شهری در کشور	۲-۷-۲

۷۰	۳-۷-۲ قانون مدیریت هماهنگ شهری در برنامه‌های ۵ ساله توسعه
۷۷	۸-۲ مدیریت اسلامی
۷۹	۱-۸-۲ مفهوم مدیریت اسلامی
۸۱	۲-۸-۲ ضرورت وجود مدیریت از نگاه اسلام
۸۵	۹-۲ ارائه راهبردها و پیشنهادات
۸۸	۱۰-۲ نتیجه‌گیری
۹۰	۱۱-۲ مبانی نظری
۹۰	۱-۱۱-۲ رویکردهای معماری -تاریخی به شهر
۹۰	۲-۱۱-۲ رابطه شهر با تمدن:
۹۱	۲-۱۱-۳ مدیریت شهری و معماری
۹۲	۲-۱۲- خدمات شهری
۹۲	۲-۱۲-۱ تعریف خدمات شهری
۹۲	۲-۱۲-۲ آشنایی با وظایف حوزه خدمات شهری
۹۴	۲-۱۲-۳ انواع خدمات شهری
۹۶	۴-۱۲-۲ شهرداری‌ها و خدمات شهری
۱۰۰	۲-۱۲-۵ خدمات شهری و مشارکت مردمی
۱۰۲	فصل ۳- شناخت
۱۰۳	۱-۳ خلاصه وظایف مدیریت شهری در برخی شهرهای جهان
۱۰۹	۳-۲ بررسی مصادیق داخلی و خارجی
۱۱۱	۱-۲-۳ ساختمان شهرداری مشهد
۱۱۴	۲-۲-۳ ساختمان شهرداری قائم‌شهر
۱۱۷	۳-۳ مدیریت شهری در رشت
۱۱۷	۱-۳-۳ شهرداری رشت
۱۲۳	۴-۳ مصادیق خارجی
۱۲۳	۱-۴-۳ شهرداری لاهه
۱۳۳	۲-۴-۳ ساختمان مدیریت شهری بوردو

- ۳-۵- بررسی روابط اجزای مدیریت شهری از دید مردم و مسئولان ۱۳۸
- ۳-۵-۱- بررسی نظر شهروندان در رابطه با فضاهای مورد نیاز و روابط آنها ۱۴۰
- ۳-۵-۲- میزان اثرگذاری مؤلفه‌های مؤثر در مدیریت هماهنگ شهری از نظر مردم ۱۴۵
- ۳-۵-۳- توازن قدرت بین شورا و شهرداری از نگاه مردم ۱۴۸
- ۳-۵-۴- رابطه مردم، شورا، شهرداری از دیدگاه مردم ۱۵۵
- ۳-۵-۳- نگاه مسئولان شهری به روابط شورا، شهرداری و شهروندان ۱۵۶
- ۳-۶- انتخاب سایت پروژه ۱۶۴
- ۳-۷- شناخت ۱۶۷
- ۳-۸- شناخت بستر طراحی ۱۶۷
- ۳-۸-۱- ملاحظات تاریخی ۱۶۷
- ۳-۹- شناخت و تحلیل سایت پروژه: ۱۶۹
- ۳-۹-۱- موقعیت جغرافیایی: ۱۶۹
- ۳-۹-۲- ویژگی‌های اقلیمی: ۱۷۰
- ۳-۹-۳- نحوه‌ی تأثیر عوامل اقلیمی: ۱۷۰
- ۳-۱۰- ویژگی‌های کلی معماری بومی شهرستان آمل: ۱۷۱
- ۳-۱۰-۱- معرفی و تحلیل شاخصه‌های معماری شهر ۱۷۲
- ۳-۱۰-۲- استفاده از نمادهای شهری در محیط ۱۷۴
- ۳-۱۱- بررسی دیدگاه نظری طراحی ۱۷۶
- ۳-۱۱-۱- طراحی پایدار ۱۷۶
- ۳-۱۱-۲- منطقه معتدل و مرطوب ۱۷۷
- ۳-۱۲- معیارهای طراحی ۱۷۹
- ۳-۱۲-۱- استانداردها و ضوابط طراحی برای ساختمان‌های اداری ۱۷۹
- ۳-۱۲-۲- توصیه‌های روانشناسی محیط و فضاهای باز اداری ۱۸۱
- ۳-۱۳- نتایج حاصل از مسائل مطرح در طراحی ساختمان‌های اداری: ۱۸۵
- ۳-۱۴- طرح‌ریزی برنامه فیزیکی: ۱۸۵
- ۳-۱۴-۱- مخاطب شناسی ۱۸۶
- ۳-۱۵- استانداردهای طراحی ساختمان‌های اداری ۱۸۶

- ۱۵-۳-۱- ساماندهی عملکردهای فضاهای اداری ۱۸۶
- ۱۵-۳-۲- راهنمای طراحی فضاها ۱۸۹
- ۱۵-۳-۳- ایده اولیه در طراحی فضاهای اداری ۱۹۴
- ۱۵-۳-۴- معماری فضاهای اداری: ۱۹۶
- ۱۵-۳-۵- فضاهای تشکیل دهنده ۱۹۸
- ۱۵-۳-۶- بررسی استانداردهای کلان طراحی پروژه و استخراج لیست فضاهای مورد نیاز: ۱۹۹
- ۱۵-۳-۷- شرح وظایف:..... ۲۰۶
- ۱۵-۳-۸- آلترناتیوها..... ۲۱۰
- ۱۶-۳- جداول سرانه فضاها ۲۱۲

فصل ۴- طراحی..... ۲۱۹

- ۴-۱- برداشت از الگوهای معماری ایرانی ۲۲۰
- ۴-۱-۱- مقدمه ۲۲۰
- ۴-۱-۲- پیدایش فرم در معماری ایرانی ۲۳۰
- ۴-۲- طرح ۲۳۹

فهرست مراجع ۲۴۳

تصویر ۱-۲	جمع‌بندی ویژگی‌های مدل‌های مختلف مدیریت شهری در ایران	۴۰
تصویر ۲-۲	وظایف و عملکردهای کلان مدیریت شهری)	۴۳
تصویر ۳-۲	اختلاف سطح خدمات شهری در هند علت و معلول اختلاف طبقاتی شدید منبع: آرشیو نگارنده	۴۶
تصویر ۴-۲	فقدان برنامه ریزی بلند مدت در نیویورک	۴۷
تصویر ۵-۲	ابعاد مدیریت و برنامه ریزی شهری (اکبری مطلق، ۱۳۹۲)	۵۳
تصویر ۶-۲	میدان نقش جهان، عرصه تعامل حکومت، مذهب و مردم	۸۳
تصویر ۱-۳	نمای سه بعدی ساختمان مدیریت شهری مشهد	۱۰۹
تصویر ۲-۳	فاصله فضاهای مرتبط مدیریت شهری در مشهد مأخذ ماهواره گوگل	۱۱۰
تصویر ۳-۳	فاصله شورای شهر و شهرداری مشهد مأخذ ماهواره گوگل	۱۱۰
تصویر ۴-۳	تصویر هوایی از میدان شهدا قرار گرفتن در تقاطع شریان‌های اصلی شهر مأخذ: ماهواره گوگل	۱۱۱
تصویر ۵-۳	نمای کلی میدان شهدا توجه به فضاهای تجمعی	۱۱۲
تصویر ۶-۳	جانمایی نهادهای مدیریت شهری در شهر رشت	۱۱۷
تصویر ۷-۳	شهرداری رشت، بلدیة اولین مجموعه برای تمرکز مدیریت امور شهر بوده است	۱۱۸
تصویر ۸-۳	شهرداری رشت پلان طبقه همکف	۱۲۰
تصویر ۹-۳	پلان شهرداری رشت طبقه اول تقسیم فضاها	۱۲۰
تصویر ۱۰-۳	نمای شرقی شهرداری رشت	۱۲۱
تصویر ۱۱-۳	نمای شهرداری رشت جزییات و خطوط افقی در نما	۱۲۲
تصویر ۱۲-۳	نماها و برش شهرداری رشت	۱۲۲
تصویر ۱۳-۳	نمای شهرداری رشت	۱۲۲
تصویر ۱۴-۳	شهرداری لاهه	۱۲۳
تصویر ۱۵-۳	شهرداری لاهه	۱۲۳
تصویر ۱۶-۳	شهرداری لاهه سایت پلان	۱۲۴
تصویر ۱۷-۳	شهرداری لاهه بافت و الگوی نما	۱۲۴
تصویر ۱۸-۳	شهرداری لاهه ارتباط با محیط پیرامون	۱۲۴
تصویر ۱۹-۳	شهرداری لاهه، آتریوم میانی	۱۲۵

تصویر ۲۰-۳	شهرداری لاهه ، لابی وسیع	۱۲۵
تصویر ۲۱-۳	پلان طبقه همکف شهرداری لاهه	۱۲۶
تصویر ۲۲-۳	تقسیم بندی فضایی طبقه همکف شهرداری لاهه	۱۲۶
تصویر ۲۳-۳	پلان طبقه اول	۱۲۷
تصویر ۲۴-۳	تقسیم بندی فضایی طبقه اول شهرداری لاهه	۱۲۷
تصویر ۲۵-۳	پلان طبقه ششم	۱۲۸
تصویر ۲۶-۳	تقسیم بندی فضایی طبقه ششم شهرداری لاهه	۱۲۸
تصویر ۲۷-۳	برش ساختمان شهرداری لاهه تسلط حجم فضای باز بر فضای اداری	۱۲۹
تصویر ۲۸-۳	تقسیم بندی فضایی برش ساختمان شهرداری لاهه	۱۲۹
تصویر ۲۹-۳	شهرداری لاهه، تقسیم بندی با الگوی فضای باز اداری در داخل بنا	۱۳۰
تصویر ۳۰-۳	شهرداری لاهه، تقسیم بندی با الگوی فضای باز اداری در داخل بنا	۱۳۰
تصویر ۳۱-۳	شهرداری لاهه، فضای آرام برای کارمندان	۱۳۱
تصویر ۳۲-۳	شهرداری لاهه، راهرو ها با لایه ای نیمه شفاف از محیط پیرامون جدا شده	۱۳۱
تصویر ۳۳-۳	بافت سطح نما	۱۳۲
تصویر ۳۴-۳	ورودی تاکید شده	۱۳۲
تصویر ۳۵-۳	فضاهای راحت برای توقف شهروندان و مطالعه کتاب	۱۳۳
تصویر ۳۶-۳	نمایی از شهرداری بوردو	۱۳۴
تصویر ۳۷-۳	شهرداری بوردو، ارتباط با خطوط ریلی	۱۳۴
تصویر ۳۸-۳	شهرداری بوردو، تمایز از نمای اطراف در عین هماهنگی کلی	۱۳۵
تصویر ۳۹-۳	شهرداری بوردو، لابی وسیع با ارتفاع بلند	۱۳۵
تصویر ۴۰-۳	شهرداری بوردو، سالن مطالعه	۱۳۵
تصویر ۴۱-۳	شهرداری بوردو، سالن مطالعه	۱۳۵
تصویر ۴۲-۳	شهرداری بوردو، برش حجمی بنا	۱۳۶
تصویر ۴۳-۳	شهرداری بوردو، هسته مرکزی	۱۳۶
تصویر ۴۴-۳	شهرداری بوردو، خط آسمان	۱۳۶
تصویر ۴۵-۳	پلان طبقات شهرداری بوردو	۱۳۷
تصویر ۴۶-۳	محدوده تقریبی مراکز مطرح جمعیتی شهر آمل و جانمایی ادارات در شهر،	۱۶۴

- تصویر ۳-۴۷ فاصله زیاد ادارات از یکدیگر ۱۶۵
- تصویر ۳-۴۸ جانمایی و فاصله شهرداری از شورای شهر آمل ۱۶۶
- تصویر ۳-۴۹ همجواری های سایت پروژه سایت پلان ۱۶۹
- تصویر ۳-۵۰ تحلیل سایت ۱۶۹
- تصویر ۳-۵۱ پل دوازده چشمه ، قدیمی ترین پل پایدار شهر، منبع: www.amol.org ۱۷۲
- تصویر ۳-۵۲ بنای ناصرالحق، جزییات و الگوهای بکار رفته در این بنا ۱۷۳
- تصویر ۳-۵۳ بقعه میربزرگ، معماری دوره صفویه منبع: www.amol.org.ir ۱۷۳
- تصویر ۳-۵۴ فضای باز اداری ، بهبود معماری فضا از نظر اقلیم و نور ۱۸۲
- تصویر ۳-۵۵ فضای باز اداری ایجاد فضا های شخصی با تغییر کف سازی، ۱۸۲
- تصویر ۳-۵۶ پلان فضای اداری بسته ، ایجاد فضاهای بسته موجب کاهش تعامل می شود، ۱۸۳
- تصویر ۳-۵۷ پلان فضا های باز اداری، افزایش شفافیت و بهبود عملکرد ۱۸۳
- تصویر ۳-۵۸ فضای باز اداری، افزایش تعامل کارمندان ، ۱۸۴
- تصویر ۳-۵۹ پارتیشن بندی فضای باز اداری، افزایش امکان نظارت بر فضا ۱۸۴
- تصویر ۴-۱ شبکه های ارتباطی در یکی از شهرهای آرژانتین مأخذ: آرشیو نگارنده ۲۲۱
- تصویر ۴-۲ در فضای مرکز گرا کانون فضا در ۲۲۱
- تصویر ۴-۳ انسان در گردش محوری خود به طرف جهات مختلف این کلیت فضایی منسجم را حس می کند ۲۲۲
- تصویر ۴-۴ درون گرایی و برون گرایی مأخذ: حس وحدت، نادر اردلان ۲۳۰
- تصویر ۴-۵ صفا مأخذ: حس وحدت، نادر اردلان ۲۳۱
- تصویر ۴-۶ برج تاریخی بسطام مأخذ: نگارنده ۲۳۲
- تصویر ۴-۷ ایوان مجموعه بایزید بسطامی، بسطام، مأخذ نگارنده ۲۳۲
- تصویر ۴-۸ چهار طاقی نیاسر ۲۳۳

فهرست جداول

جدول ۱-۱	عناوین بخشی از پژوهش‌های انجام شده در حیطه مدیریت هماهنگ شهری	۱۰
جدول ۲-۱	نتیجه بازخوانی پژوهش‌ها بر اساس متغیرهای مؤثر بر تحقق مدیریت یکپارچه شهری	۱۱
جدول ۱-۲	نظریات حوزه شهر مأخذ: نگارنده	۲۳
جدول ۲-۲	مقایسه شیوه‌های سه‌گانه هدایت و کنترل شهر مأخذ: (کاظمیان، ۱۳۹۱ ص. ۵)	۴۸
جدول ۳-۲	تعریف و مفهوم مدیریت یکپارچه شهری	۴۹
جدول ۴-۲	مؤلفه‌ها و چشم‌انداز نظام مدیریتی موفق	۵۴
جدول ۵-۲	مقایسه تطبیقی برخی از وظایف مهم شهرداری‌های برخی از کشورهای جهان با ایران	۵۷
جدول ۶-۲	مقایسه تطبیقی برخی از وظایف مهم شهرداری‌های برخی کشورهای جهان با ایران	۶۷
جدول ۷-۲	وظایف تعیین شده مطابق با قانون سال ۱۳۳۴	۶۸
جدول ۸-۲	وظایف شورای شهر (مدیریت شهری در ایران) (تحولات - چالش‌ها - راهبردها)، ۱۳۹۳	۶۹
جدول ۱-۳	ویژگی‌های اصلی ساختمان شهرداری شهر مشهد	۱۱۱
جدول ۲-۳	مساحت‌های فضاهای مجموعه، مأخذ: نگارنده	۲۱۳
جدول ۳-۳	مساحت‌های فضاهای مجموعه، مأخذ: نگارنده	۲۱۳
جدول ۴-۳	مساحت‌های فضاهای مجموعه، مأخذ: نگارنده	۲۱۴
جدول ۵-۳	مساحت‌های فضاهای مجموعه، مأخذ: نگارنده	۲۱۴
جدول ۶-۳	مساحت‌های فضاهای مجموعه، مأخذ: نگارنده	۲۱۵
جدول ۷-۳	مساحت‌های فضاهای مجموعه، مأخذ: نگارنده	۲۱۵
جدول ۸-۳	مساحت‌های فضاهای مجموعه، مأخذ: نگارنده	۲۱۶
جدول ۹-۳	مساحت‌های فضاهای مجموعه، مأخذ: نگارنده	۲۱۶
جدول ۱۰-۳	مساحت‌های فضاهای مجموعه، مأخذ: نگارنده	۲۱۷
جدول ۱۱-۳	مساحت‌های فضاهای مجموعه، مأخذ: نگارنده	۲۱۸
جدول ۱۲-۳	مساحت‌های فضاهای مجموعه، مأخذ: نگارنده	۲۱۸

فهرست نمودارها

- نمودار ۱-۲ مدینه فاضله (آرمان شهر) از دیدگاه متفکران اسلام و جهان منبع: نگارنده ۲۶
- نمودار ۲-۲ یکپارچگی در نظام مدیریت و برنامه ریزی شهری و ماهیت شهر ۴۹
- نمودار ۳-۲ مدل تحلیلی سیاست گذاری یکپارچه شهری ۵۱
- نمودار ۴-۲ ابعاد و مولفه های سیستم مدیریت یکپارچه شهری ۵۲
- نمودار ۵-۲ فضای شهری به عنوان بستر ایفای نقش مدیریت شهری ۵۴
- نمودار ۶-۲ ۱۰۱
- نمودار ۱-۳ چارت معاونت فنی و خدمات شهری، مأخذ: شهرداری آمل ۲۰۳
- نمودار ۲-۳ چارت سازمانی شهرداری آمل، مأخذ: نگارنده ۲۰۷
- نمودار ۳-۳ چارت سازمانی معاونت اداری و مالی، مأخذ: نگارنده ۲۰۸

فصل ۱ – کلیات تحقیق

۱-۱- مقدمه

شهرها، این سکونتگاه‌های به سرعت رشد یافته بشری روزه‌روز بزرگ‌تر و مدرن‌تر می‌شوند و قطع به یقین مشکلات آن‌ها نیز بزرگ‌تر و مدرن‌تر می‌شوند.

شهر به عنوان مجموعه‌ای زنده نیاز به مدیریت دارد که چنین مدیریتی را معمولاً مجموعه‌ای از کارگزاران در مرزهای اداری و معین بر عهده می‌گیرند.

شهر چه آن زمان که حاکمان اداره کننده آن بودند، چه زمانی که بلدیہ را در رأس خود دید و چه در روزگار معاصر که با تغییراتی شهرداری را بالادست خود دید همواره در چالش‌های مدیریتی قرار داشته و این روزها که ارگان‌های مختلفی باید برای محیطی که انسان در آن نفس می‌کشد تصمیم بگیرند این چالش‌ها بیشتر و بیشتر شده است.

شهر همانند تابلویی است که وقایع اجتماعی در آن رخ می‌دهد اما با این تفاوت که خلق این تابلو تمام نمی‌شود و گویی خالکش را گم کرده و نیاز به اداره شدن دارد تا نه اثری چون آرمان‌شهرهای خیالی و افلاطونی بلکه دست کم اثری درخور و شایسته‌ی کسانی باشد که در آن زندگانی‌ای را تجربه می‌کنند که فقط یک‌بار این فرصت به آن‌ها داده شده است. اداره کردن این اثر بسیار سخت است درنهایت راهکار در تعدد اداره کنندگان دیده شد و اصل وحدت در عین کثرت فراموش شد. سردرگمی، بی‌قانونی و درنهایت شهرهای بد هویت امروز حاصل این نگاه است و نتیجه‌ی آن که بیش از حد ناگوار است چیزی نیست جز مردم ناراضی و افسرده.

حال سؤال این است تا زمانی که مردم برای ساختن خانه‌ی خود در گیر فرایندهای اداری باشند، آیا زمانی برای مشارکت در ساختن شهری پویا باقی می‌ماند؟ با این اوضاع چطور می‌توانیم بگوییم «شهر خوب را شهروندان خوب می‌سازند»؟ و چطور می‌توان از آن‌ها انتظار مشارکت داشت؟

با توجه به تعدد تصمیم گیران در حوزه مسائل شهری که شورا و شهرداری مهم‌ترین آن‌ها به نظر می‌رسد راهکار تعامل اجتماعی شاید مرهمی بر زخم‌های بی‌شمار شهر باشد. مجموعه‌ای که اندیشه‌اش اندیشیدن در پس شهر باشد. از آنجایی که مردم اصلی‌ترین اجزای تشکیل دهنده نهاد شهر هستند در این مجموعه کوشش می‌شود تا به جای اینکه آن‌ها را در همی ارگان‌های شهری در پی قوانین و مقرراتی که گاه تداخلانی نیز باهم دارند بگردند، بخش‌های مرتبط این سازمان‌ها در مجموعه‌ای گرد هم بیاید تا هم در هزینه و زمان که مهم‌ترین سرمایه‌ی جامعه است صرفه جویی شود و هم الگوی مناسبی در مناسبات اداری برای روابط میان بخشی و میان سازمانی شکل گیرد.

مجموعه مدیریت هماهنگ شهری باید فضایی باشد شفاف و بدون روابط پیچیده و بروکراسی‌های اداری تا شهروند آسوده و بی‌دغدغه وارد آن شده و از مسائل شهر بگوید و طرح بدهد، به امور ساختمانی و شهری خود رسیدگی کند، برای حل مشکلات شهر ایده پردازی کند زیرا حل مشکلات شهر در پس همین ایده‌ها و در میان این دغدغه‌ها نهفته است.

به نظر می‌رسد مجموعه‌ی مدیریت هماهنگ شهری می‌تواند به انبوه مشکلات شهری کمک شایانی کند که حتی در پس این راهکار نیز مشکلات و چالش‌های زیادی وجود دارد که این مجال به دنبال آن خواهد بود.

مجموعه مدیریت شهری به منزله نهادی مدنی و مشارکت‌جو اهمیت فراوانی در فرصت امروزی جامعه دارد. پروژه حاضر - به عنوان عکس‌العملی معماران - در پی طراحی ساختاری برای ارکان شکل‌دهنده‌ی مجموعه مدیریت هماهنگ شهری است. چندان‌که به لحاظ شکلی و معنایی متکی بر مشارکت آزادانه لایه‌های متکثر اجتماعی با گرایش‌های مختلف و رعایت اصول و قواعد اسلامی در تمام ساختارها و لایه‌های مجموعه باشد.

تبیین سوژه:

سازمان مدیریت هماهنگ شهری مجموعه‌ای با ساختاری جدید است که مصادیقی نزدیک در داخل و خارج از کشور دارد اما هیچ‌یک را نمی‌توان نمونه عینی با عملکرد این سازمان دانست.

باین وجود به توصیف فعالیت‌های اصلی این سازمان می‌پردازیم.

سازمان مدیریت هماهنگ شهری در شکل گسترده خود، به عنوان مرکز مدیریتی و اتاق فرمان شهر قابل توصیف است و سه نوع فعالیت عمده را در برمی‌گیرد:

اول، فعالیت‌های اداری که شامل ادارات شورای شهر، تأسیسات زیربنایی، حمل‌ونقل، مسکن و شهرسازی، اصناف، راهنمایی و رانندگی و سازمان شهرداری و البته برخی دیگر از کنشگران مدیریت شهری است.

دوم، فعالیت‌های جمعی یا عرصه اجتماعات که شامل تالارهایی برای سخنرانی و برگزاری مراسم و جشن‌ها و اجتماعات سیاسی و اجتماعی مردم است.

سوم، فعالیت‌های فرهنگی که شامل گالری و موزه و... است.

بدین ترتیب سازمان مدیریت شهری مجموعه‌ای مرکب از فعالیت‌های اداری، تشریفاتی و فرهنگی است که به نوعی تبلور کالبدی مفهوم مدنیت و شهروندی است. این مجموعه سمبل و نشانه‌ای ماندگار برای شهر و قصری برای مردم شهر است و از چنان توان فضایی برخوردار است که برای شهروندان ایجاد خاطره و هویت می‌نماید. بنایی است که کهنه نمی‌شود کهن می‌گردد و معماری آن ابزاری برای توان بخشی کالبد شهر است.

دلایل انتخاب سوژه:

با عنایت به نکات فوق و با نگاهی به ایران امروز که خواهان جامعه مدنی مرفعی است تا بر پایه اصالت‌های دینی و فرهنگی و تاریخی خویش در کالبد سیاسی جدید که سی‌وهفت سال را گذرانده و به بلوغ فکری خود نزدیک است کالبدی نو را سامان دهد.

این انتخاب با توجه به سابقه پرداختن به این مسئله که در رساله دوره کارشناسی بوده است که در آن آرمان شهر اسلامی و قیاس آن با اندیشه‌های آرمان‌شهرها در فرهنگ‌ها و مکاتب فکری مختلف پرداخته شد با توجه به تغییر قوانین و نگاه جدید به این ساختار این رویکرد اتخاذ شد تا این ساختار نو در کالبدی نو نمایش داده شود.

درعین حال میل به تجربه نوعی طراحی به شیوه دموکراتیک و نمادین و مطالعه گسترده‌تر در جهت درک و تبیین مفهوم فضاهای جمعی از دیگر دلایل در انتخاب سوژه مذکور بوده است.

۱-۲- تشریح و بیان مسئله

عصر ارتباطات و اطلاع‌رسانی، امکان نظارت و مشارکت مردم را در تصمیم‌گیری‌ها فراهم آورده و فن شناسی نوین، استبداد فضا را از میان برداشته و امکان دسترسی به دانش را برای عموم ایجاد نموده است تا رابطه قدرت مابانه، به گفتگوی متقابل تبدیل شود.

مدیریت شهر در طول تاریخ تحولات بسیاری را در خود دید در عصر حاضر مدیریت شهری صرفاً در اختیار یک ارگان خاص نیست و ارگان‌های زیادی از جمله شهرداری، شورای شهر، وزارت مسکن و شهرسازی، آبفا، راهنمایی و رانندگی و غیره در اداره‌ی آن دخیل هستند.

شهرداری در حوزه مدیریت شهری سازمانی است که با بهره‌گیری از الگوها و مفاهیم مدیریت شهری وظیفه مدیریت و اداره امور شهر را بر عهده دارد بدیهی است که چنین مدیریتی را معمولاً مجموعه‌ای از کارگزاران انتخابی محلی در مرزهای اداری و معین بر عهده می‌گیرند.

از طرفی شورای شهر به‌عنوان یک نماد اجتماعی و سیاسی از ارکان جامعه شهری اسلامی است که قانون برای اداره‌ی شهر این نهاد را پیش‌بینی کرده است که وظیفه آن ارتباط با مردم، جذب نظرات و پیشنهادهای آن‌ها، شناخت نیازهای شهر و همچنین تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی برای حل مسائل شهری است؛ و در کنار این ارگان‌ها ادارات دیگری چون برق، آب و غیره در ساختن زیرساخت‌های خانه و شهر مشارکت دارند.

هدف مجموعه‌ی مدیریت هماهنگ شهری چیزی جز کنار هم قرار دادن بخش‌های مرتبط این سازمان‌ها و ادارات و خدمت‌رسانی بهتر به شهروندان نیست.

شهرستان آمل در مرکز استان مازندران قرار دارد و دارای سه بخش مرکزی، لاریجان و دابودشت است، آمل شهری باستانی بوده و با توجه به اسناد تاریخی این شهر حداقل از دوره ساسانی تا دوره‌ی مغول پایتخت مازندران بوده و در سه سلسله علویان، مرعشیان و اشکانیان پایتخت رسمی ایران بوده است. این شهرستان نیز از مسائل گفته‌شده‌ی مدیریت شهری بر حذر نیست.

شهرداری آمل دارای ۵ ساختمان است که هر یک محدوده‌ی چند واحد آن است و در سایت پراکنده شده است. ساختمان‌های با بافت قدیمی که البته می‌توان گفت این بنا در برابر بعضی از بناهای شهرداری شهرهای دیگر استان برتری‌هایی دارد چون از نظر فضایی تا حدی متناسب و عملکردی ساخته شده اما به خاطر تغییر قوانین و همچنین تغییر زیرساخت‌ها گاه‌وبیگاه به جابجایی و نصب تابلو برای هدایت ارباب رجوع نیاز می‌شود که خود عامل سردرگمی در میان آنان می‌گردد.

طراحی مجموعه‌ی مدیریت هماهنگ شهری در این شهرستان آن‌هم با نگرش اسلامی برای مردم آمل کمک می‌کند تا خدمت‌رسانی به مردم آسان و فراگیر شده و زمینه مشارکت سازمان‌های مداخله‌گر در مدیریت و خدمات شهری در جهت حل مسائل و مشکلات شهری فراهم گردد در این طرح سعی بر آن است تا تعامل بین شهر و شهروند و مدیران بیشتر شود. امید است با این پژوهش گامی برای زدودن بی‌هویتی شهری در آمل و سایر شهرها برداشته شود و مجموعه‌ای به شهر تقدیم شود که باوجود خود شهر و شهروندان قدری به آرمان‌های خود نزدیک شوند.

۱-۳- اهمیت و ضرورت تحقیق:

مجموعه‌ی مدیریت هماهنگ شهری از آن جهت اهمیت دارد که با به عمل رساندن آن می‌تواند سیستم مدیریتی شهروند محور یا انسان‌محور داشته باشد و صرفه‌جویی در وقت و هزینه‌ی شهروندان از دیگر نکات مهم آن است. مکانی که می‌تواند به آگورایی برای شهر تبدیل شود تا سهم شوند مردمانی که از این دیارند و قلبشان برای دیارشان می‌تپد. اگر این مجموعه امکان یابد آنگاه می‌توان توسعه را در شهر شاهد بود و علاوه بر صرفه‌جویی در وقت و هزینه، آلودگی هوا، ترافیک، آلودگی صوتی و غیره از شهر کم شود و اگر این مجموعه تحقق نیابد روزگار به همین منوال که حتی دیگر توضیح آن تکراری و مأیوس‌کننده است خواهد بود.

موفقیت و ناتوانی هر سیستم و سازمانی در دستیابی به اهداف و انجام وظایفش، به مدیریت آن وابسته است. فعالیت‌های اجتماعی نیز بدون وجود مدیریت سازمان‌یافته، که اهداف و ابزارهای رسیدن به آن‌ها را مشخص کند و فعالیت‌ها را هماهنگ سازد، از هم گسیخته و به بی‌نظمی می‌گراید؛ شهر نیز به عنوان یک سیستم که پیچیده‌ترین و متنوع‌ترین جلوه‌های زندگی بشری را در خود دارد، بدون وجود نظام مدیریت شهری، که ضمن انجام برنامه‌ریزی‌های لازم برای رشد و توسعه آینده شهر، به مقابله با مسائل و مشکلات کنونی آن پردازد، بی‌سامان می‌گردد. (شاهنده، ۱۳۸۴)

مدیریت شهری باید برای شهر برنامه‌ریزی کرده، فعالیت‌های شهری را سازمان‌دهی نموده، بر انجام فعالیت‌ها نظارت کند و حتی برای انجام بهینه امور، انگیزش لازم را در سازمان مدیریت شهری و دیگر سازمان‌ها و شهروندان به وجود آورد. ولی هرگاه بحث از عدم توفیق برنامه‌های توسعه شهری به صورت خاص و ناتوانی برنامه‌ریزی شهری به صورت عام در حل مسائل و مشکلات شهری و هدایت منطقی توسعه شهری مطرح می‌شود، یکی از دلایلی که کمتر به آن توجه می‌شود،